

VAN GOGH

PROJECT

GROEP 5 EN 6

Brieven schrijven

Deze activiteit is gebaseerd op de briefwisseling tussen Vincent van Gogh en zijn broer Theo.

Vorbereiding:

Zorg voor een plaat/foto van een landschap. Alle kinderen kunnen die meenemen van huis. Ook in tijdschriften kan naar geschikte plaatjes worden gezocht.

Opdracht:

Schrijf een brief waarin je je landschap beschrijft. Schrijf zo duidelijk mogelijk op hoe je landschap eruit ziet. Laat iemand anders je brief lezen en vraag of je beschrijving klopt of dat er nog iets aan veranderd moet worden.

Achteraf:

Hang alle ansichtkaarten / foto's en andere afbeeldingen van de landschappen in de klas en laat beschrijvingen en afbeeldingen bij elkaar zoeken.

Een andere mogelijkheid is natuurlijk om ook een schilderij te beschrijven.

Bouw eens een bruggetje .....

Van Gogh heeft in zijn leven nogal wat bruggen geschilderd, waaronder die van Nieuw-Amsterdam. Kijk er maar eens naar.

Ook de bruggen uit zijn Franse tijd zijn de moeite waard, Vergelijk die bijvoorbeeld eens met de Japanse brug van Monet.

Opdracht

We gaan nu eens geen brug tekenen of schilderen, maar we gaan een brug bouwen. De brug maak je in een groepje en moet er niet alleen leuk uitzien, maar ook stevig genoeg voor .....

(vul hier maar een voorwerpje in: stukje gum, 3 potloden, een liniaal e.d.)

Vorbereiding:

Zorg voor voldoende materialen om de brug van te bouwen. Je kunt gebruik maken van rietjes, stroken, vellen tekenpapier etc. Zorg ook voor een vastgestelde afstand die met de brug overbrugd moet gaan worden.

N.B.

Als groepswork is dit een moeilijke opdracht, omdat er veel overlegd moet gaan worden.

Hak een gat.

Als je naar het Van Gogh Huis bent geweest, heb je de kamer gezien waarin hij sliep.

Wie goed heeft gekeken weet nog wel wat er in de kamer te zien was.

Ook de kleuren van de kamer weet je misschien nog wel.

Opdracht

Hak een gat in het plafond van de kamer van Vincent van Gogh en teken op een vel papier precies wat je je kunt herinneren van de kamer.

Welke spullen stonden daar en waar stonden ze precies.

Gebruik zo nauwkeurig mogelijk de goede kleuren. Vergelijk als je klaar bent je tekening met die van anderen. Wat hebben jullie hetzelfde en wat is verschillend?

Hoe komt dat?

Groen is 't gras

Deze activiteit heeft te maken met kleur.

Diverse materialen kunnen dienst doen. De bedoeling is verschillende groenen tot uiting te laten komen in een werkstuk. Welke mogelijkheden zijn er en waartoe leidt dat?

Opdracht

Je bent een lieveheersbeestje in een grasveld. Als je om je heen kijkt zie je allerlei gras en andere planten en die lijken wel op elkaar maar toch zijn de kleuren van die groene planten allemaal verschillend. Hoe doe je dat?

Is de tekening die je krijgt leuk? Bijzonder? Saai?

En die van iemand anders?

Opdracht

Je woont binnenkort in een nieuw huis in een nieuwe stad. Je weet niet hoe het huis eruitziet. Het enige dat je weet is dat het : "Het blauwe huis" heet. (of rood, geel etc.)

Hoe zou zo'n blauw huis eruitzien?

Is alles blauw of alleen de dakpannen en de voordeur?

Teken / schilder het maar .....

Het spookhuis

Doel:

Door passend kleurgebruik een bepaalde sfeer creëren in een tekening of schilderij.

Materialen:

- (vinger)verf
- waterverf
- wasco
- kleurpotloden
- houtskool
- Oost Indische inkt
- Etc.

Opdracht:

Deel een vel papier in tweeën. (horizontaal, verticaal of diagonaal)

Bedenk een tegenstelling : zonnig/bewolkt ; begrafenis/bruiloft ; dag/nacht en dergelijke.

Gebruik de kleuren die jij vindt passen.

De twee helften van de tekening zullen niet alleen wat betreft onderwerp maar ook wat betreft kleurgebruik verschillen.

Opdracht:

Naar aanleiding van deze opdracht kun je met de kinderen praten over schilderijen die ook een bepaald onderwerp en een bepaalde sfeer uitdrukken.

Dichtbij of veraf.

Bedoeling:

Perspectief leren gebruiken.

Aan de hand van enkele tekeningen van Van Gogh proberen de kinderen ook in hun eigen werk bepaalde technieken te gebruiken om diepte in hun werk aan te brengen.

Werkwijze:

- Praat met de kinderen over de voorbeelden.
- Hoe zie je of iets op de tekening dichtbij is of veraf?
- Is daar één manier voor of zijn er verschillende mogelijkheden?
- Met een kopie van een tekening en overtrekpapier kun je kijken hoe de lijnen lopen.
- Natuurlijk is het aan de kinderen om het ook eens te proberen.

Materiaal:

Voor deze opdracht is tekenachtig materiaal in eerste instantie het meest geschikt. Potlood, inkt of balpen zou heel goed kunnen.

“In het veen kijkt men op een turfje niet”

Omdat Vincent van Gogh in zijn Drentse periode met het veen kennismaakt geven we wat achtergrondinformatie over het veen en de turf die er werd gewonnen.

Het woordenboek geeft aan:

- Turf komt uit het veen.
- Turf werd gebruikt als brandstof.
- Turf bestaat uit plantenresten.

Veen is gevormd in de tijd tussen 6000 en 500 voor Christus.

Het klimaat toen was warmer en vochtiger en heel geschikt voor de groei van veenmos.

Dit mos vormde een dik tapijt; hier en daar vele meters!

Veengebieden waren moerassig. Je kon er niet lopen, rijden of varen.

Ze waren dus erg geschikt als grensgebied.

Laagveen / hoogveen:

Laagveen ligt laag en de planten erin groeien van grondwater. (voedselrijk)

Hoogveen ligt dus hoog en de planten groeien er door regenwater. (voedselarm)

Vincent komt terecht in een hoogveengebied. Hier was het nat en drassig. Men begon met het afgraven van het veen pas na het graven van kanalen, zodat het water uit het veenpakket in de kanalen zakte. Het hoogveen werd droog en de gewonnen turf kon per schip worden afgevoerd.

Het grote kanaal; het hoofddiep, had zijkanalen; wijken.

Het stuk veen tussen twee wijken heette een eiland. Die eilanden werden ontwaterd door een stelsel van sloten en greppels.

Het afgraven van veen was zwaar werk. Spierkracht deed het werk. Mannen, vrouwen en kinderen maakten lange dagen voor een schamel loon; er heerste armoede.

Pas toen men machines ging gebruiken werd het werk draaglijker.

Het gevolg was echter werkloosheid. De armoede bleef.

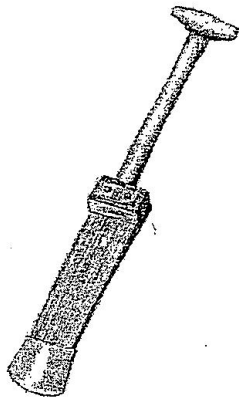
Een beetje geoefende turfsteker stak 18.000 tot 24.000 turven in een dag of zeven.

Hij gebruikte hierbij speciaal gereedschap. De “turfsteker” was een breed mes aan een lange steel. De turfschep, de “oplegger” diende om de turven te verplaatsen. De turven werden in torentjes gestapeld om in de wind te drogen.

Er was ongeveer 180.000 ha. veen. Er is nog 2% van over. (3500 ha)

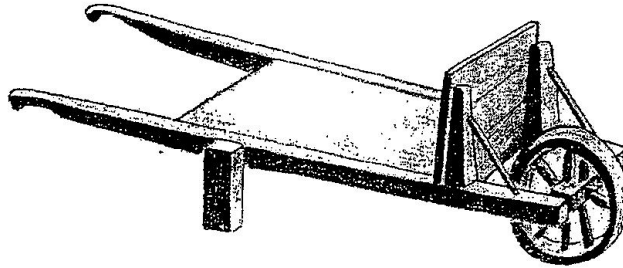
Vincent had respect voor de mensen die hier woonden en werkten in het veen. Ze verdienden een eerlijke boterham met hun eigen handen. Ook het landschap vond hij prachtig. De inwoners van dit gebied moeten Vincent daarentegen maar een vreemde snuiter hebben gevonden.

"krooie"

Met een turfschip werd de turf op een kruiwagen gelegd.

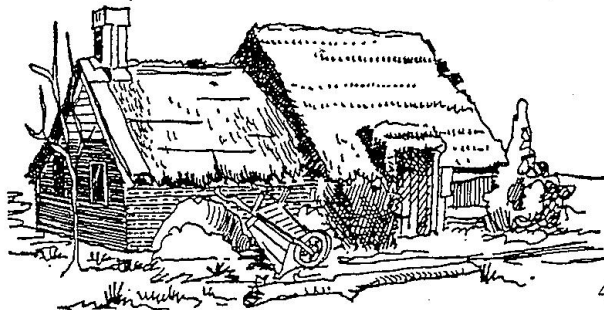
Dan moest de turf verder drogen.
Het werd op mooie stapels gelegd.

Later werd de turf naar het turfschip gebracht.

Het turfschip bracht de turf door het hele land.

Turfsteken was zwaar werk.
Kinderen moesten ook vaak mee helpen.
De veen-werkers woonden dichtbij hun werk op het veen.
Meestal in een armoedig huisje.

Turf

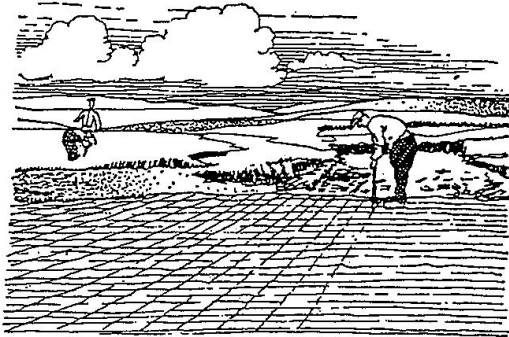
Toen oma een klein meisje was,
was er geen centrale verwarming.

Er was wel een kachel.

Die werd gestookt met steenkolen of hout of turf.

Turf werd gemaakt van veen.

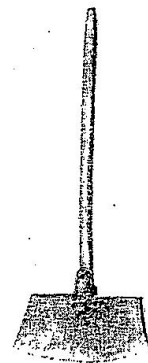
Veen is een heel dikke laag dode planten.

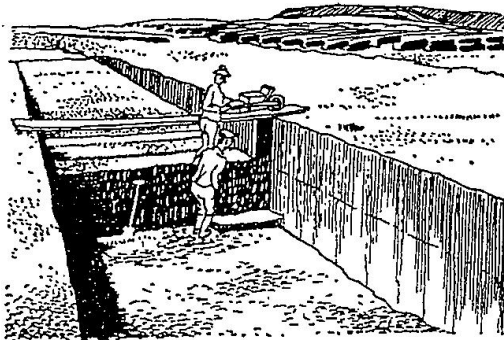
Uit het veen
werden blokken
gesneden.

Zo'n blok noemen
we een turf.

Turfsteken gebeurde met
een turfsteker of stikker.
Dat is een breed mes met
een lange steel.

↑ turfsteker

veen-afgraving

*Claartje vertelt haar verhaal over de Krieke
in de keuken van een Amsterdams herenhuis.*

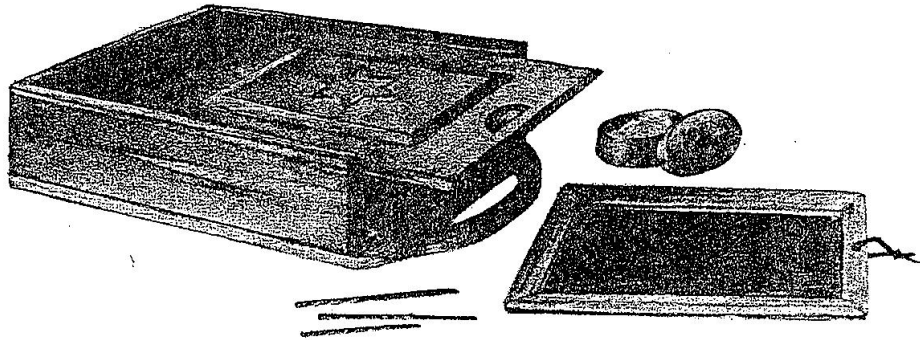
*Daar waren de omstandigheden wèl anders... De
'buitenboel' kreeg er alle aandacht!*

Toen Claartje zes jaar was, mocht ze naar school, de gemeenteschool. Het was een klein, oud gebouw met één lokaal, en het huis van de meester eraan vast. De bouwval had een strooien dak vol gaten.

Eens was meester Rauwerda op bezoek geweest bij Watze Haas, Claartjes vader. Hij had gezegd dat Watze een armenbriefje moest halen bij de burgemeester, dan hoefde hij niet zoveel schoolgeld te betalen. Dat had Watze gedaan. Nu kostte de school hem dertig cent per maand en Claartje moest dat geld steeds meeniemen.

Van de meester had Watze ook allerlei schoolspullen gekocht. Dat was een stuk goedkoper dan bij de winkel van Landman. Een lei, drie griffels, een spons en een blikje om de spons in te bewaren. Ook had hij een houten schooltas op de kop getikt en die helemaal opgeknapt. Rood had hij hem geverfd, met een blauwe ster erop. Toen Watze haar de tas gaf, liet Claartje hem van pure blijdschap uit haar handen vallen. Dat was een schrik. Ze bekeek de tas van onder tot boven, minutenlang, maar gelukkig was er niets beschadigd.

Sjoeke Klaver, de buurvrouw, had ook haar best gedaan. De avond voor Claartje naar school zou gaan, kwam ze een nieuw schortje brengen dat ze uit een oud overhemd van haar man Imke had gemaakt. Een prachtig blauw schort met witte strepen.

's Morgens om een uur of acht ging een heel stel kinderen uit de Krieke naar de gemeenteschool van meester Rauwerda.

'Rooie Rauw' noemden ze hem. Waarom wist Claartje niet, want hij had geen rood haar. De meeste kinderen die naar school gingen, kende Claartje wel of had ze ooit eens gezien. De jongens van Sibbel, die wel een geprobeerd hadden een zak bonen bij Landman te stelen. Hidde Post, die niet echt Post heette, maar die ze zo noemden omdat zijn vader wel eens brieven wegbracht. En Jansje Schuit, die achterin de Krieke woonde in een oude schuit die ze op het land hadden getrokken. En Margien Landman, die ze ook wel Cent noemden en die mank liep.

De grootste was Wobbe Kachel. Die zat al heel lang op school. Voor hem was iedereen een beetje bang. Hij had wel eens een veel oudere jongen in elkaar geslagen. Hij dronk bier in het café en hij was niet vaak op school omdat hij ook al werkte. Soms was hij aardig. Dan kocht hij in de winkel een zak krenten en dan kreeg iedereen er wat van.

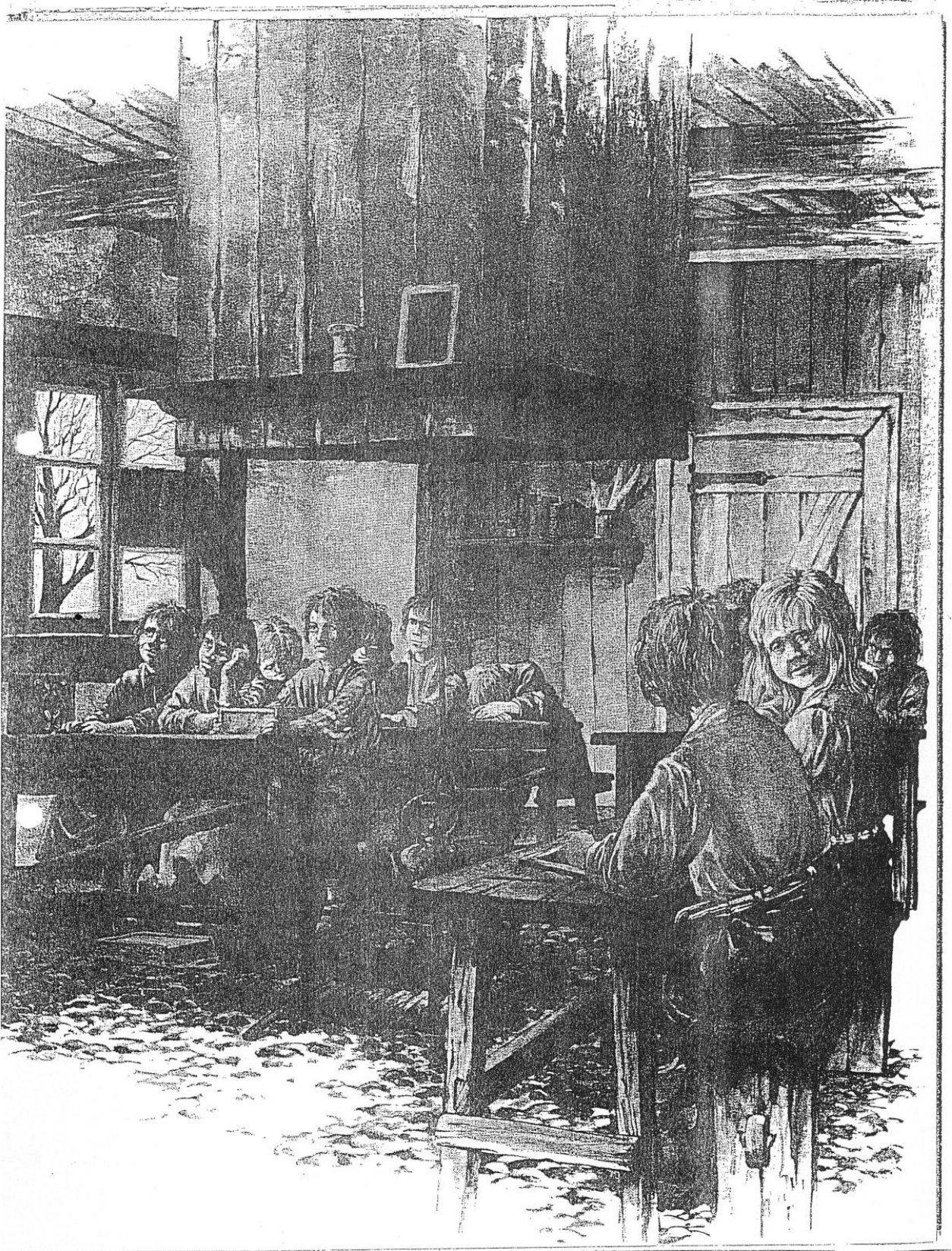
Claartje herinnerde zich dat de meester luie kinderen sloeg en dat je, als je iets heel doms deed, een bord met een touw om je hals kreeg waar een ezel op stond. Voor de klas moesten de kinderen altijd hun pet afgeven of hun muts. Die hing de meester voorin de klas. En de allereerste les had zo'n diepe indruk op haar gemaakt. De meester vertelde toen het verhaal van de kleine David en de grote Goliath. Het was erg spannend en Claartje zag Wobbe Kachel zitten die boven de andere kinderen uittorende. Ze stelde zich voor dat Wobbe de reus was. Het liep slecht met hem af. Na het verhaal leerde de meester hun een lied. Hij zei regel na regel voor en dan moesten ze het nazeggen:

*Zijt welkom brave letterheld,
Zijt welkom in dit uur.*

dreunde het door de klas.

Een letterheld was zeker ook een soort reus, dacht Claartje. Net als Wobbe. Ze zag Wobbe niet meer. Ja toch, hij lag met zijn hoofd op de bank te slapen. Als de meester dat maar niet zag. Dan kreeg hij vast slaag. Maar de meester had het wel gezien. Hij deed niets, hij liet Wobbe slapen. Hij wist dat Wobbe hard moest werken thuis. Zijn vader maakte bezems.

Vaak moest Wobbe met zijn vader mee om bezems te verkopen op de markt of bij de boeren. En dan bleven ze dagen weg. Zo waren er nog meer leerlingen die soms niet op school kwamen. Vooral 's zomers.

Dan was er overal wel wat te verdienen. In het veen helpen sjouwen of bij een schipper in de vaart. Bij de boeren was het meeste werk voor kinderen. Aardappels poten in het voorjaar en rooien in de zomer. Cichoreiwortel delven of helpen bij de oogst. Daar had zo'n jongen als Francois geen idee van hoe arm mensen konden wezen. En zelf had ze het nu ook veel beter: nooit meer die afschuwelijke honger. Opeens wist ze weer hoe het was om met een lege maag in de schoolbank te zitten, huiverend van de kou.

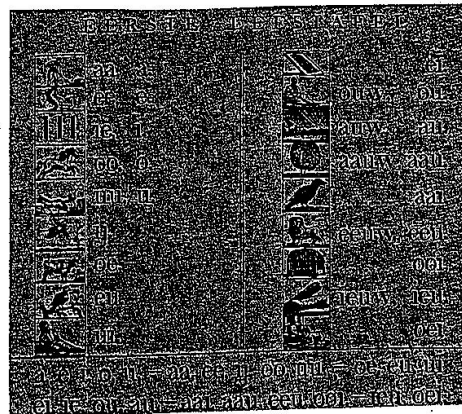
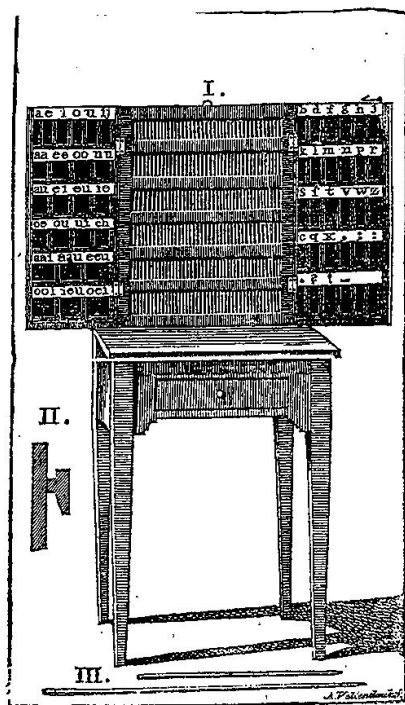
's Zomers was het fijner op school, rustiger ook. Soms zaten er dan maar dertig van de tachtig leerlingen in het lokaal. De 'ongeluksvogel' bleef dan op zijn plaats.

Dat was een vogel van lappen, die de meester gooide naar de kinderen die hun werk niet goed deden. Dan moest je hem naar de meester terugbrengen en die gaf je een klap op je vingers met de plak.

In de zomer had de meester de tijd om zich bezig te houden met kinderen die pas op school waren. Claartje leerde het alfabet.

De AA van *graaven* en de A van *graf*, de EE van *slee* en de E van *pet*.

Er was bij iedere letter een plaatje. Toen ze wat letters kende, mocht Claartje oefenen aan de letterkast.

De letterkast van meester Rauwerda, een heel meubelstuk, dat tezamen met de 'eerste leestafel' werd gebruikt. Letterkast en leestafel waren in 1825 voor het eerst gebruikt door P.J. Prinsen. Als je goed zoekt, zie je trouwens dat het woord 'pauw' in die tijd inderdaad nog met twee aa's werd geschreven.

'Maar,' zei de meester, eerst je handen spoelen in de sloot.' Want de meester was zuinig op zijn moderne letterkast. Op kleine kartonnetjes waren letters gedrukt, die in vakjes in de letterkast zaten. Links de klinkers, rechts de medeklinkers. Daartussen waren richels waar je de letters op moest zetten om er een woord mee te maken. Het moeilijkst waren de *aa*, *au* en *ou*. Claartje maakte *PAUW*, en pats! Daar sloeg de meester met een stok op de bank. "Au!"

De meester deed voor hoe het wel moest: PAAUW. Op die manier leerde Claartje letters lezen en woorden schrijven op haar lei. Ze was nu al knapper dan haar vader Watze, want die had dat nooit geleerd. Jammer dat ze alles weer vergeten was. Ze kon geen woord meer lezen van de boeken van Francois. Had ze maar langer op school gezeten, al leerde je er 's winters niet veel. Dan kwamen de jongens en meisjes die 's zomers gewerkt hadden weer naar school. Hoe langer hoe voller werd de klas en ook hoe langer hoe drukker. De ongeluksvogel vloog door het lokaal. Van leren lezen kwam nu niet veel meer. De meester had het te druk met de jongens van Sibbel, die niet wilden leren, en met Hidde Post die altijd ruzie maakte. Vaak liet hij de klas zingen om het stil te krijgen. Soms werd hij vuurrood en klapte met het deksel van de lessenaar. Iedereen moest doodstil zitten met de armen over elkaar. Wie dan nog probeerde een geintje uit te halen, werd uit de bank gesleurd en opgesloten in het turfhok. Hij haalde je er pas uit als iedereen allang naar huis was. Dan moest je dat hele eind alleen terug en je miste wat het leukste was. Want 's middags, als de school uitging, trok de hele troep kinderen weer langzaam terug naar de Krieke.

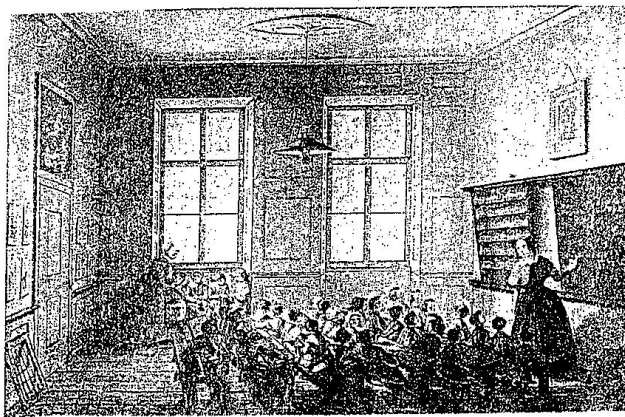
Een oude afbeelding van een dorpschool. Het schooltje van meester Rauwerda (zie de tekening op bladzijde 01) heeft er ongeveer zo uitgezien. Kleine en grotere kinderen zaten in één lokaal bij en door elkaar.

Sommigen liepen dan wat te kletsen of deden spelletjes, anderen renden en stoeiden. Vaak werd er 'petje gewipt'. Dan werd er van iemand een pet gepikt en overgegooid naar een ander die ermee wegrende. Je moest maar zien dat je je pet weer terugkreeg. Dat was gewoon voor de grap. Maar soms werd er ook wel eens echt gevochten, met trappen, bijten en slaan, of er werd iemand gepest, zoals Margien Landman. De jongens van Sibbel, die ruzie hadden met Landman, begonnen dan te roepen:

*Margien Cent,
Je moeder is een krent,
Je vader is een dronkeman,
Daar komt Margien Landman aan.*

Iedereen deed mee, want iedereen had de pest aan de winkel van Landman, omdat je er meer moest betalen dan ergens anders. De meeste mensen moesten wel bij Landman kopen, want Landman zorgde voor werk. Als Landman geen werk voor je had, was het moeilijk ergens anders iets te vinden.

Vrouw Landman merkte wel eens dat Margien gepest werd. Daar kon ze razend over worden. Je kon dan maar beter niet in de winkel komen, want ze nam je mee naar achter en sloeg met een stok keihard op je bovenbeen

Vooraf in de steden waren er ook al moderne scholen met minne klaskubalen. Zo'n moderne

stadsschool is hier afgebeeld naar een aquaaf van R.C. van den Broek, 1850.